

PRESSITEADE

12.02.2026

Eesti inimarengu aruanne 2026: koolirõõmu taastamiseks on vaja tervislikku lahutamistehet

12. veebruaril Riigikogus esitletud Eesti inimarengu aruanne (EIA) 2026 „Haridus ühiskonna peeglis” toob välja, et Eesti haridus on maailmas tunnustatud, kuid süvenev hariduslik ebavõrdsus ohustab meie edulugu, ulatudes kooliseintest kaugemale – tervisesse, tööturule, õigussüsteemi ja peresuhetesse.

Eesti haridus on edulugu, paikneme inimarengu indeksis kõrgel kohal, Eesti õpilased on PISA tippsooritajate seas ning meie alusharidus on paljudele riikidele eeskujuks. Eesti rahval on alati olnud kõrge haridustahe, mis on aidanud riigil kasvada ka keerulistel aegadel.

Aruande peatoimetaja ja Tartu Ülikooli kvalitatiivuuringute kaasprofessori **Eneli Kindsiko** sõnul on just sellepärast ebamugav tunnistada, et Eesti hariduse eduloo sees on praod, mis ei ole enam juhuslikud. Aruanne toob välja, et vanemate sissetulek on üha enam seotud laste haridustulemustega. Eriti teravalt avaldub see Tallinnas, vaid mõne kilomeetri raadiuses võivad lapsed saada eluks täiesti erineva stardipositsiooni.

“Oleme harjunud omistama haridusliku ebavõrdsuse põhjuseid kodusele taustale, kuid järjest enam viitab teaduskirjandus ka kooli ressurssidele. Kool võib hariduslikku ebavõrdsust nii leevendada kui ka süvendada. Kui koolis on süsteemselt puudu headest aineõpetajatest, ei ole õpikeskkond arendav – sõltumata laste kodusest taustast,” ütles Kindsiko. 28% Eesti peredest kasutab eraõpetajaid: vanemad on sunnitud oma taskust korvama koolisüsteemi puudujääke. Üks haridusliku ebavõrdsuse põhjuseid peitub selles, et Eesti haridusest on saanud kõigi ootuste kogumiskoht. “Kõik teavad, mida kool peaks veel tegema, kuid vähesed julgevad küsida, mida kool ei peaks enam tegema. Nii oleme loonud süsteemi, mis teeb korraga kõike – ja seepärast ei tee midagi hästi,” tõdes Kindsiko.

Tulemuseks on see, mida näeme täna: õpilaste vähene õpirõõm, noorte kehv vaimne tervis ning õpetajate ja koolijuhtide kurnatus. Ka OECD on korduvalt rõhutanud, et riigid oskavad hästi haridusele uusi ülesandeid lisada, aga ei oska vanadest loobuda. Inimarengu aruande autorite sõnul on vaja õpetajatele anda aega – aega suhete loomiseks õpilastega ja õpetada inimeseks olemise kunsti. Kindsiko sõnul vajab Eesti haridussüsteem tervislikku lahutamistehet.

„Haridusliku ebavõrdsuse tagajärjed väljuvad kooliseinte vahelt,” hoiatas Tartu Ringkonnakohtu kohtunik ja EIA kaasautor **Mario Truu**. „Nad ilmuvad haiglaajärjekordadesse, politsei statistikasse, lähisuhtevägivalla juhtumitesse, toimetulekutoetuste registritesse. Küsimus ei ole selles, kas ebavõrdsus meile maksma läheb, vaid selles, millal ja mis hinda me selle eest maksame.” Politsei andmetel on noorte jaoks kõige riskantsem aeg koolipäeviti kella 14–20 vahel, kui vanemad on tööl ja lapsed järelevalveta. “Just sel ajal pannakse alaealiste poolt toime

enim õigusrikkumisi. See on ühtlasi huvihariduse ajaaken, ometi osaleb 16–19-aastastest noortest huvihariduses vaid veerand,” lisas Truu.

Viimase kümne aastaga on Eestis hariduse kohta kirjutatud vähemalt 420 000 lehekülge analüüse ja uuringuid - kui need välja printida, saaksime Pika Hermann'i kõrguse paberitorni. „Probleem ei ole selles, et me uurime liiga vähe. Probleem on selles, et me ei kasuta piisavalt seda, mida juba teame,” ütleb Tartu Ülikooli tehnoloogiauuringute kaasprofessor ja EIA kaasautor **Mihkel Solvak**.

Aruande järgi on üheks takistuseks jagatud vastutus, mis praktikas muutub sageli jagatud vastutamatuseks. Soovitused „kukuvad” ministeeriumide, kohalike omavalitsuste ja riigi, kooli ja pere vahele. Eestis pole ühtset andmebaasi, kust oleks võimalik kiiresti teada saada, mida on juba uuritud. Teadmine on killustunud ministeeriumide, ülikoolide ja uuringufirmade kodulehtedele. Nii tekib paradoks: me kordame uuringuid, sest me ei tea, et need on juba tehtud.

Samuti ei kasuta me hariduses e-riigi potentsiaali. Tugineme hariduslõhe mõõtmisel endiselt küsitlustele, kuigi vajalikud andmed on registrites olemas. „Oleme ehitanud andmekaitsemüürid nii kõrgeks, et oleme unustanud, keda ja mille eest me tegelikult kaitseme. Riik kaitseb iseennast iseenda eest,” ütles Solvak. „Hariduse suurim puudujääk ei ole raha, vaid andmekorratus.”

Taust

Eesti inimarengu aruanne 2026 „Haridus ühiskonna peeglis” koosneb kaheksast peatükist ning selle on koostanud ligi 100 inimest - teadlastest praktikute ja poliitikakujundajateni.

Link aruandele: www.2026.inimareng.ee

Eesti inimarengu aruanne on iga kahe aasta tagant ilmuv artiklikogumik, mis peegeldab ja mõtestab Eesti ühiskonna sotsiaalmajanduslikku olukorda ja võimalikke arengusuundi. Tunnustatud teadlaste koostööna valmiv põhjalik aruanne panustab töenduspõhise poliitika kujundamisse ning sellest kantud mõtteviiside ja teaduse populariseerimisse. Eesti inimarengu aruanne lähtub ÜRO väljaantavast rahvusvahelisest inimarengu indeksist ja raportist. Eestis on inimarengu aruanne ilmunud alates 1995. aastast. SA Eesti Koostöö Kogu annab kogumikku välja alates 2006. aastast. Seekordse aruande väljaandmist toetas Haridus-ja Teadusministeerium.

Kontakt:
Helin Vaher
Agenda PR
Tel 53 408 556